

Algimantas Mackus

POEZIJA

Ir mirtis nebus nugalėta

Elegijos (1950)

NETIKĖJIMAS

Nebeieškokime –

mes nieko nesurasime:
nei žemės, nei pavasario,
žaliom raidėm užrašomo,

tik vakarą
ir elgetas smuikuojančius
prie katedrų.

Nebeieškokime –

mes nieko nesurasime,
kol patys sau nebūsime
ir žemės, ir pavasariai.

ŽEMĖS ATSIŽADĖJIMAS

Kada sudegs diena ir žingsnis
daugiau nebegalės lėtėti,
žinau, kad aš kiekvieno savo žodžio išsižadėsiu.

Kada mirtis atėjusi manęs paimti
su sopuliu į mano kraują įtekės,
žinosiu, kad kiekvienas mano žingsnis
buvo dalim lėtėjančios širdies,

nupuolančios į plačią, didelę ir sopulingą žemę,
maitinusią mane ir duona, ir skausmu,
kad nusižeminęs praeičiau
nederlingu josios arimu,

kad atkartočiau pačią sopulingą žemę,
kiekvieną žingsnį ir kiekvieną žodį,
kad artėdamas į mirtį ramią ar neramią
neščiau žemės sopulį.

UŽNUODYTAS VANDUO NEPALAIMINA

Kodėl nesakei, kad mane palaiminsi?
Vienišką misionieriaus koplytėlę, laukiančią Dievo?
Aš būčiau kentėjęs troškulį
ir vienintelio vandens
(jis buvo užnuodytas) neišgėręs.

Dabar per vėlu:
nukritusių vaisių plokšti ir grėsmingi šešėliai
yra kaip kieto ir nepermaldaujamo liūdesio ženklai,

Ir užnuodytas vanduo mėnulio pilnaty
ruošiasi potvyniui: nepaliks nė vienos
misionieriaus koplytėlės, sulaukusios Dievo.

MIESTAS

*Vieno daug keliavusio žmogaus aš
kartą paklausiau: „Kurie miestai yra
didžiausi?“ Jis man atsakė: „Miestai,
sutikti vaikystėje“.*

Mes seniai išsiskyrėm,
tik mūsų nuotoly
kiekvieną nostalgiską vakarą
atsiveria tavo gyvos akys.
Tavo blakstienos paliečia mano prisiminimų lūpas,
ir aš kalbu žodžiais,
išsineštais vaikystės rankomis.

Aš grįžtu atgal į vaikystę,
į mirusį miestą,
kurį laikas apklojo anglim
ir žuvusių namų griaučiais.

Siauroj stiklo gatvelėj kaip aukso žvakidės
dega miesto akys, neužspaustos mirties nei laiko.

Kodėl mes negalėjome palikt susijungę tik akimis?
Kodėl mūsų sielos turėjo susijungti rankomis?

Kiekvieną vakarą, kai jaučiu savo likimo tikrovę,
tu ateini iš ūkanų,
iš tolimo laiko.
Tavo bokštuose skamba varpai,
tavo aikštėse renkas kuklūs miesto šventieji
ir tavo kiemų labirintuose vaikšto mano vaikystė.

Ne, mes niekada nebuvom išsiskybę:
mes nesuskaitėm žvaigždžių, degusių virš miesto,
mes dar nepažinom savęs.

Į seną miestą tvinsta laikas,
Į seną miestą grįžta šmėklos,
Į seną miestą grįžta prisiminimų lūpos,
Į seną miestą tiesia rankas vaikystė.

Mes niekada neišsiskyrėm:
tik raudono aksomo uždangoj
verkia baltas laivas.

LIETUVA

I

Aš jau greitai nebūsiu,
aš jau greitai užmigsiu:
mano kraštas žiema,
mano kraštas vidurnaktis,

tik mano krašto delne,
mėnuliui šviečiant,
žėri apsnigtas vaismedis.

II

Mano kraštas žiema,
mano kraštas vidurnaktis,
vienišas balsas
prarastų namų amžiuj,

tik mano krašto neužsėtai laukais,
miego laukiant,
aidi rogių ilgi skambalai...

Aš dar negreitai nebusiu,
aš dar negreitai apkursiu.

NEORNAMENTUOTOS KALBOS GENERACIJA (1962)

ATSKLANDA

- Ką nešu stikliniam karste?
- Surinkau visus daiktus, turėtus anuomet.
- Šaknis įleido mirę daiktai manin.
- Nenusimesi aštraus, mirusio svorio?
- Kai žmogus nebeturi ko laidoti, jis tampa vienas.
- Būk.

I

Pabudintas Viešpaties Angelo,
žvelgiu į koplyčios vitražą:
veidas Viešpaties Angelo, –
angele, juoda ir žalia,
angele, amžiną atilsį.

Miegosiu per Viešpaties Angelą,
miegosiu per koplyčios vitražą,
per veidą Viešpaties Angelo,
per, angele, juodą ir žalią,
per, angele, amžiną atilsį.

Žalias, angele, kraštas,
žalia išdalinama žemė
rauda, angele, amžiną atilsį, –
tai gimdančios gieda ir gieda,
tai, angele, juoda prieš miegą.

II

Tai įtampos kupinas laikas
tai laikas mirties nepaaiškintos
tai šauksmas išklydusios generacijos
tai atšauktas prisikėlimas
tai pirštai ant vėstančio kūno
tai išdidumas prieš kojų mazgojimą
tai šauksmas išklydusios generacijos
tai atšauktas prisikėlimas.

HERMETIŠKOJI DAINA

1

Į avilį nebelėk,

medaus nebenešk,
bitele pilkoji;

koris išvalgytas,
avilys išdraskytas,
bitele pilkoji;

sudegink sparnus,
geluonį įleisk,
bitele pilkoji;

valandėlę gyvenk,
ir ramios tau mirties,
bitele pilkoji.

2

Mano mergaitė ramiai nubrido per sniegą.
Kapai buvo arti –
ji nespėjo pažinti liūdesio.

Mano mergaitė buvo jauna.
Karštą pakasiau aš, –
jinai – nepatyrė vienvėsi.

Kalbėjau su karsto medžiu,
ir mergaitė atsakė
tikėjusi prisikėlimo tiesa.

3

Maitinuos savimi:
sąnariams – kondoras,
sąnariams esu hiena.

Skausmą dedikuodamas sau,
sapnuoju homoseksuališkus angelus,
lesbianiškas teresėles.

Į ugnį –
kraują draskomų sąnarių –
paneriu galvą.

Raukšlėmis vinguriuoja sliėkas,
akimis puola vėsa

hermetiškan ritualinin indan.

Braido aukštom pusnim
anapus prisikėlęs Dievas.

4

Kai pavargęs nuo prisikėlimo,
Kristau, ieškosi poilsio,
aš būsiu patogus karstas:

kondoras stiprus, hiena alkana,
sąnariai įskausminti
iki neskausmo.

5

Iš visur sugrįžtu neišėjęs.
Naktimis ieškau gimtųjų namų.
Jeigu rasčiau gimtuosius namus, –

niekas manęs iš jų neišneš
nė karste, nė mirty.

6

Šitą beprotišką žemę,
šitą skausmo išsiveržimą,
šį lėtą kerštaujančią žudymą,
šią neapykantą teisinu,

tiktai – kad nebūčiau toks kvailas,
kad naktimis neieškočiau namų
visai prakeiktai, išklydusiai generacijai,
kad nesapnuočiau homoseksuališkų angelų,
lesbianiškų teresėlių:

tokioje tremtyje
būčiau per silpnas
net neapkęsti.

7

Mano mergaitė ramiai nubrido per sniegą.
Bitele pilkoji, į avilį nebelėk, –
avilys išdraskytas, koriai išvalgyti;
nesibaigiantis kartos prakeikimas –
be atvangos, be poilsio iš niekur į niekur.

POKALBIS APIE NEGYVUJŲ GIMIMĄ

Iškankintame plote
esu tamsus ir užtikrintas:
Dievas su mumis,
Gott mit uns.

Transcendentiška mėnulio šviesa
liaudiškai filosofuoja
ties užvertais saulužės langais.

Užmigau amžinam
medaus mėnesiui su mirtimi.
Nepastebėta atėjo žiema,
nepastebėtas iškrito sniegas.
(Sninga, angele, sninga.)

Žiema – tai laikas gimdyti,
tai laikas iškankintame plote,
tai laikas mėnesių šaltyje
svetimų sezonų ir kūnų
artėjančią šilimą
jausti ir just.

(Ar negyvi vaikai
nereikalingi tikėjimo, angele?
Ar negyvi vaikai
nereikalingi pasakų?)

Iš atsargos pašaukti –
Gott mit uns –
būriuojasi angelai.

JUREKAS

1

Aš įkelčiau tavo kūną į žaliuojančio medžio viršūnę,
jei turėčiau medį
žaliuojantį.

Aš įkelčiau tavo kūną į drėgną drobę danguj,
jei turėčiau paukštį
skrajojantį.

Aš įkelčiau tavo kūną į žvaigždėjančią kalno viršūnę,
jei turėčiau vasaros saulės

neblunkančius.

Aš įkelčiau tavo kūną į pilką kūno šešėlį,
jei turėčiau vaismedžių sodą,
neišgertą, nenurašytą.

2

Paklausė motina žaliuojančio medžio viršūnės,
ir medis atsakė: – Ne.

Paklausė motina drėgnos drobės danguj,
ir drobė atsakė: – Ne.

Paklausė motina Judo giminės pažymėtos,
ir dvylika tūkstančių atsakė jai: – Ne.

Paklausė motina Gado giminės pažymėtos,
ir dvylika tūkstančių atsakė jai: – Ne.

*Fatališką sprendimą išnešiojo motina,
maldingai priklaupusi kūne.
Devynetą mėnesių gyvenai atskirtas neįvykusio laiko.
Devynetą mėnesių jūra tapo žeme,
devynetą mėnesių vakarojo saulė,
ir devynetą mėnesių žemė civilizavosi.*

Paklausė motina geros maitintojos žemės,
ir žemė atsakė: – Taip.

Paklausė motina karstadirbio priemiesčio gatvėje,
ir karstadirbis ištarė: – Taip.

Paklausė motina auklės žodžių lopšinei sudėti,
ir auklė atsakė: – Ne.

*Balti balsai palatoje jau kvietė
į žalią bei raudoną pasimatymą,
kai motina pagimdė rėkdama
auką istorijos išmaldai.*

3

Raudoki Jureko likimą,
Vilniaus sinagogų kantoriau,
raudoki žalią Jureko karstą
kraujo iliuminacijoje,
moliuskų eisenoj
į žiaurios istorijos aplanką.

4

Žemė buvo išpurenta ir paruošta,
žemė rengėsi derliui.

Smiltynuose krito ir dužo
erdvėj prinokę rojaus gabalai.
Žaidė dangaus daiktais
prieš kraujo iliuminaciją Jurekas.

Daiktai taip pat bus pašaukti
į paskutinio teismo salę.
Daiktais nenusikalsta tikrai tie,
kurie daiktų neturi.

Prieš lemto skausmingumo išsipildymą
tegul skambina Dovydas arfa
beprasmiškam vandens atsimušimui
į liekanas iš vietos išmestų daiktų.

5

Parduokite duonos mažajam Jurekui, jis nori valgyti!
Grįžai su Dovydo namų žvaigžde, be duonos.
Duokite gabalą žemės palaidoti Jurekui!
Grįžai su Dovydo namų žvaigžde ir atsinešei karstą.

Kodėl tau pardavė karstą,
o man, Jurekai, pardavė duonos?

6

Į kiemą ateina vyrai pikti.
– Jurekai, jok! Jurekai, jok!

Žvengia medinis žirgas kieme,
kanopom kerta cementą.

– Kaipgi aš josiu, kaipgi aš josiu –
mano žirgas medinis!

– Ir medis gyveno, ir medis šaukė,
ir medis bėgo pagalbos!

Žvengia medinis žirgas kieme,
kanopomis kerta cementą.

– Kaipgi aš rėksiu, kaipgi aš šauksiu –
mano kalbą iškirto kirviais!

Į kiemą suėjo vyrai pikti.
– Jurekai, bėk! Jurekai, bėk!

Krito medinis žirgas kieme,
pasviro į kraujo pusę.

7

Lėta, sunki moliuskų eiseną.
Žalia žolė ir debesų pūkai,
latakas kaktoje
į šiltą raudonumą,
į minkštą saulės užtekėjimą
už slenkančios, už tylinčios
moliuskų eisenos.

Kantoriau Vilniaus sinagogoj,
motinos balsu
raudoki Jureko likimą:
lataką kaktoje.

8

– Nedrįsdama surizikuoti neapykanta,
klaikioj likimo atpažinimo sekundėj
aš uždengiau rudąsias Jureko akis
nuo saulės smūgio, saulės įniršimo.
Tegul palieka jo išsirpusiose akyse
falsifikuotas mūsų amžiaus vaizdas.

– Įkelsiu jo naivų kūną sidabrinį lietų,
į pušyno vėją:
tegul kartu su medžiais ir lietum,
kartu su sidabru ir žalia
ošia neapykantos neatpažinusi širdis.

– Ne šūviai aidi pamiškėj,
tai sidabrinis bičių spiečius
pakely į mūsų sodo avilį.

Į sidabrinį lietų,
į pušyno vėją,
kad oštum, Jurekai,
metu aš tavo žalią karstą
ir kniumbu.

– Užkalkit jį tvirtai, kad niekas neatvožtų
ir nepatikrintų mirties!

Ne šūviai aidi pamiškėj,
tai senos Testamento giminės
man padeda sukalt vinis
į tavo žalią karstą.

UŽSKLANDA: REČITATYVAS IR ŠAUKSMAS

Ateina vakaras,
ateina saulės išblėsimo laikas.
Surinkit dievukus, vaikai, –
žaidimas baigtas.

Minkštavilnių avinėlių kūnai, –
tegul jie klaupiasi skabyt žolės
į vėstantį, suartą žemės delną,
kur būta Žodžio.

Dievo avinėli,
tu naikini pasaulio nuodėmes,
sunaikink paskutinę mūsų nuodėmę –
sunaikink šauksmą grįžt!

Viešpaties angele,
tu lydėjai mus nuo vaikystės,
tik vieno daikto gimtąją tarmelį,
tik vieno šiaurės ištarimo!

Sunaikinto šimtmečio
baltųjų alyvų aliejum
tegul bus palytėtos
šiaurę išdavusios gentys.

Ištobulintos mirties
klaupiamės į vėstančią žemę,
atšauktos prisikėlimo nelaimės
meldžiam akmenėjančioj žemėj.

Tai saulės išblėsimo metas,
tai vakaro laikas.
Surinkit dievukus, vaikai, –
žaidimas baigtas:

jūsų vaikystė išaugo
į piktą, abejojančią sielą,
į plėšrų, išgalastą kūną,

į grobiui paruoštą sapną:

motinos įsčioj,
anapus išdainuotų marių,
Jonukas gimtąja tarme
šneka namus,

šneka tobulesnio gyvenimo sampratą.
Tai saulės atėjimo metas,
tai namų amžinumas,
tai vaikystė be eilėraščio.

– Gražinkite apskritimus!
– Gražinkit augintinį miestą,
palaidotą mėnulio ir saulės šviesoje,
gražinkit mane, –
ištariau vienas.

Chapel B

Antanui Škėmai

*Suprasti ne rūščių malonę gyventi,
Bet piktą džiaugsmą numirti
(1965)*

Mirtis yra pasenęs ir nuvėsęs
saulėleidis virš Lietuvos gamtovaizdžio:
pavasary saulužė ištekėjo
už svetima kalba prašnekusio mėnulio.
Mirtis yra iškrypėliai malūnai,
už auksiną krintą į žvarbią vėjo pusę:
vidurnakty išslinko mergina
slapta sumalt padienio darbo grūdus.

Mirtis yra fanatiški artojai,
apakęs kraujo sakramentas su žeme:
kaip žvėrys sužeisti pakyla jie iš guolių
ir dūžta atsimušę į cementą vakare.
Mirtis yra į frontą sugražinti
pikti ir ciniški kareiviai su medaliais:
į šviną puolė išbadėjus mergina,
netekus ašarų išverkti savo daliai.

Mirtis yra pageltę manuskriptai,

senųjų knygų tituliniai lapai:
pelėsių kronikon ir išnykimo daton
surinko žilas Vilniaus antikvaras.
Mirtis yra į patį žemės turtą
ištįsusių kolonijų žemėlapiai:
į prievartą paklojo Marija –
į krikštą – savo kūno liemenį.

Mirtis yra iš Afrikos žemyno įtraukti
naujų respublikų vardai istorijos žabangon:
netekus žado, klupo negrė Marija,
suspaudus ankštą amuletą rankom.
Mirtis yra sunaikintos valstybės,
žemėlapiuos ištrintos upės iki marių:
dainuoja sausrą negrė Marija
lelijų, ledo ir lietaus kalba.

Mirtis yra spalvoto stiklo ir vandens,
archyvuose neblunkantis koliažas:
su saule atsikėlė mergina,
su sauluže atsigulė į patalą.
Mirtis yra prieš juodą arba baltą
alyvų kalną ir ugnies pamokslą:
dainavus sausrą, gimdo Marija
į mirtį, kaip išnykusį gamtovaizdį.

I

Žalios, žalios!
Aš noriu tik žalios
uždengti blankančiam
beržų sentimentalui,
šurkščios kaip milas
šiaurės mėnesienos.

Aštraus, aštraus!
Aš noriu tik aštraus
per Dievo smurtą
susapnuotą kūną
į sapno vėsumą skalaujančio
likimo smūgio.

Staigios, staigios!
Aš noriu tik staigios,
šaltos kaip ledas

mėnesienos kilpos
ant skausmo nesuvokusios,
sutraiškytos galvos.

Juodos, juodos!
Aš noriu tik juodos,
mėnulio plaštakom
į sapną apimtos,
į Dievo masę
dūžtančios avarijos.

II

Žemyno balsas meldžiasi keliautojų,
žemyno balsas šaukias avantiūros.
Apvalų kaip vanduo ir sūrų kaip druska
mirties sezoną pakeliu į lūpas.

Turėjai gimti, torso, iš lietaus ir jūros,
turėjai būt sidabras, gipsas ir vanduo.
Lyties prisikėlimo aktui kruvinam
žemyno torso – džiaugsmą akmenėjantį
gražinkite į siaurės mėnesieną.

Likimine ranka išraižytam žemėlapy
žemyno balsas šaukiasi ekskursijos,
žemyno balsas stiebiasi iš ūkanų,
žemyno balsas auga iš Nedievo.

Šaltos, šaltos, aš noriu tik šaltos,
žalios rugsėjo mėnesienos
ir vario plokštėje – intaglio –
žemėlapy, į kraują įsiliejusio.
Pilkos, pilkos, aš noriu tik pilkos
rugsėjo saulės pakylėjimo
ir atvožtajam kaulų rezginy
žemėlapy, iš kraujo išsiliejusio.

Žemyno balsas puola į keliautojus,
žemyno balsas leidžias avantiūron.
Lyties prisikėlimo aktui kruvinam
turėjai gimti, torso, iš lietaus ir jūros.

Žemyno balsas, tapęs kūnu ir lytim,
prieš aktą paryčiui isteriškai suspiegia:
varinėj plokštėje – intaglio –

Pulki, mergele,
pulki, jaunoji,
į gilų vandenėlį,

kur lelija siūbuoja,
kur akmenėliai žydi,
kur debesėliai lyja.

Nebūk, mergele,
nebūk, jaunoji,
ant vėstančios smiltelės,

pulki, mergele,
pulki, jaunoji,
į gilų vandenėlį

saulelės paieškoti,
saulužės nebegrįžti.

MIRTIŠKOJI*

Patrauksiu į kraštą belaikę valandą
negre Marija Kasyklose kasa anglis
ir užkasa plaukus Marija Ten vaikšto mirtis
Jie renkasi vyrus Marija Ir kirviais iškirtusi duobę
Įsako ilsėtis Marija
Vidurnakčiais atneša laiškus
iš gimtojo krašto Marija
Liepsnojančioj saulės laidoj
šaukiasi gaisro kaimynai
Įsako tylėt ir ištarti įsako Marija
Motina liko viena
Iš darbo tėvas negrįžo
Tarnaitė seniai ištekėjo
Kai baigėsi karas Marija
Pilkoj atvirutėj iš Lomžos
ji siunčia labanakt Marija
Kasyklose kasa anglis Ir užkasa
plaukus Marija Retėjantis vyrų būrys
sekmadieniais traukia į smuklę Užkimę balsai
dainuoja kaip Nemunas plaukia Ir skaito vidurnakčiais laiškus
iš gimtojo krašto Marija
Į vėstančio vakaro lietu

* Modelio ieškotina Pauliaus Celano *Todesfuge*: „Schwarze Milch der Frühe wir trinken sie abends wir trinken sie mittags und morgens wir trinken sie nachts wir trinken und trinken...“

ji dairo išlyjančio veido
Liepsnojančioj saulės laidoj
tėvas iš darbo negrįžo
Kaip Nemunas plaukia dainuoja per naktį Marija
Seno apsiausto sagas
kelionei siuva Marija
Ir laukia pavargusių žingsnių
į laiptus duris atsivėrus
ir laukia pilkoj atvirutėj
labanakt iš Vilniaus Marija
Plantacijų šmaikštūs bizūnai prakerta
odą Marija Kasyklose kasa anglis
ir užkasa plaukus Marija Ten stovi mirtis
Ji geria ir geria degtinę Nuo saulės akis prisidengus
ji moteris renkas Marija
Pilkoj atvirutėj iš Lomžos
Ji siunčia labanakt Marija
Paliepia sukąsti dantis
rėkti įsako Marija
Kad Lenkija dar nepražuvo pilkoj atvirutėj Marija.
Šmaikštūs bizūnai rašai
gyvatėmis čaižo Marija
Į kietą plantacijų žemę
pakloji pečius ir krūtinę
gulies iš apnuoginto kūno
į Afrikos rasę Marija

Patrauksiu į kraštą belaikę valandą
negre Marija Retėjantis vyrų būrys
sekmadieniais traukia į smuklę Ten geria mirtis
Dainuoja kaip Nemunas plaukia Pilkoj atvirutėj iš Lomžos
labanakt dainuoja Marija

V

Ne miegui miegoti susirenkam
į miegamuosius,
ne sapnui supilti atsinešam
smėlj ant kūnų.

Marija paliko gyva.
Ji peraugo kapą.
Bronzinio pieno pilna
žemėta Marijos krūtinė.
Švietė jos dantys balti,

kai klojote patalą mirčiai.
Degė jos akys ugnim
nuo židinio atšvaisto karšto.

Ne sapnui sapnuoti susirenkam
į miegamuosius,
bet mirčiai patirti sukrintam
Į paruoštą guolį.

Marija daugiau nemiegojo,
šeimos amuletą įvėrus
į prakirstą kaklą,
ir dvasios langan nesibeldė,
prašydamos rūbo ir maisto.
Išmaldą sau pasilikot,
jų krašto kalbos neišmokę.
Gėrėt iš kaukolių
degančią kavą naktim.

Dvokia audros išmesta
žuvis ant ežero kranto.
Zvimbia ir zvimbia
musės įkyrios per naktį.

Mūsų lytis atbaigta:
vaikams nebeturime žemės.
Išlaidota mūsų šeima išsiskirstys
į kaulus ir dulkes.
Tėvas balsu išraudos palikimą,
paliktą Vilniaus bažnyčioj.
Siurbias ir siurbias drėgmė
Į tuščią šeimos sarkofagą.

Mes kalbame nykstančiais žodžiais
merdinčios mūsų kalbos.
Pilas vanduo į laivus –
jais išplaukė mūsų šeima.
Tuščioj, išardytoj krantinėj
niekas nelaukia sugrįžtant.
Mes kalbam išgelbėtais žodžiais
mirusios mūsų kalbos.

VI

Rytoj mes tave išlydėsime

į taikią numirusių tautą:
mes šnekame mirčiai skirtą,
bizūnais kapota kalba.

Buę valstybės piliečiai,
įsidėmėkit jo mirtį:
pirštais jis buvo suvokęs
aklųjų raidyną – egzilę.

Numirusioj rankoj suspauski
ir mūsų išbrinkusį delną:
mes sklaidom ir sklaidom ir sklaidom
archyvinio sapno putas.

Buę valstybės piliečiai,
įsidėmėkit jo mirtį:
grįždamas nebesugrįžo,
negrįždamas neatsigrįžo.

Rytoj mes tave išlydėsime
iš skaudžių nesąmonių laivo:
tai mes pasiliekam dairytis
žemėlapiuos prarasto laiko.

Buę valstybės piliečiai,
įsidėmėkit jo mirtį:
kūnas pavirto į žodį,
ne žodis pavirto į kūną.

Sklaidome sapno putas
apsamanojusiom rankom,
pikto pavydo šauksmais
išlydime tolstantį plaustą.

RAUDIŠKOJI*

1

Tai buvo septintą valandą ryto,
lygiai septintą valandą ryto.
Lygiai septintą valandą ryto
mirtis reikalinga pagarbos.

* „A las cinco de la tarde.

A las cinco en punto de la tarde...“

Ir tolesnėse *Rudiškosios* vietose atliepia Federico Lorcos *Llanto por Ignacio Sánchez Mejías* tematinės ritminės detalės, iš dalies – nuotaikos ir struktūros visuma. Pirmosios dalies „penkta valanda popiet“ čia tapo „septinta valanda ryto“. Automobilio katastrofa, kurioje žuvo Antanas Škėma, įvyko apie septintą iš ryto.

Septintą valandą ryto
civilinės gvardijos vyrai
užkėlė į miestą vartus;
lygiai septintą valandą ryto,
juodais apsiaustais apsigaubę,
civilinės gvardijos vyrai
užrakino į miestą vartus.

Ir lygiai septintą valandą ryto,
lygiai septintą valandą ryto
trompetės miestui paskelbė
raudoną kraujo fanfarą.

Septintą valandą ryto,
lygiai septintą valandą ryto
privalėjo budėti
civilinės gvardijos vyrai,
nes valstybė nesužinojo,
kur palaidotas Lorca.

Ir lygiai septintą valandą ryto
ginkluoti civilinės gvardijos vyrai –
lygiai septintą valandą ryto
ispaną valstybės vardu –
„klausinėjo, kur palaidotas Lorca,
nes lygiai septintą valandą ryto
po mirties atsikelia žodis.

Ir lygiai septintą valandą ryto
privačioj audiencijoj
popiežius priėmė Dievą,
nes lygiai septintą valandą ryto
valstybė dar nežinojo,
kur palaidotas Lorca.

Septintą valandą ryto
tirštėjantį kraujo fanfarą,
lygiai septintą valandą ryto,
uždengė žodis.

Ir lygiai septintą valandą ryto,
iškilus veriančio žodžio fanfarui,
tikėjimų reprezentantai
trompetėm ir trombom paskelbė –

Dievo nėra! –
ir ta proga pasveikino popiežių.

Tai buvo septintą valandą ryto.
Lygiai septintą valandą ryto
popiežius atšaukė Dievą,
ir septintą valandą ryto
civilinės gvardijos vyrai
atkėlė miesto vartus,
nes valstybė nesužinojo,
ar palaidotas Lorca.

Tai buvo septintą valandą ryto.
Lygiai septintą valandą ryto
nemirtingumo fanfarą
už vartų paskelbė trompetės.

Ir lygiai septintą valandą ryto,
ir nelygiai septintą valandą ryto
atšauktas Dievas paskelbė
Lorcos prisikėlimą.

Tai buvo septintą valandą ryto,
lygiai septintą valandą ryto
ir nelygiai septintą valandą ryto,
lygiai nelygų rytą
ir lygiai septintą valandą ryto.

2

Ir aš nenoriu matyt
liemens neberandančių rankų,
ir aš nenoriu matyt
suploto kūno erdvės.
Ir aš nenoriu matyt
šakotai suskilusio veido,
ir aš nenoriu matyt
nutraukto riešo raumens.
Ir aš nenoriu matyt
sutraiškytų, irstančių kojų,
ir aš nenoriu matyt
nulaužto kūno liemens.
Ir aš nenoriu matyt
koliažan sudėstyto kūno,
ir aš nenoriu matyt

išjungto kraujo srovės.
Ir aš nenoriu matyt
šiuurpaus pavydo sprendimo,
ir aš nenoriu matyt
iškreiptos būtinumo raidės.
Ir aš nenoriu matyt
mirties suprastinto braižo,
ir aš nenoriu matyt
į svetur išmetimo žinios.
Ir aš nenoriu matyt
egzilo ironijos galo,
ir aš nenoriu matyt
krūvinos išdidumo baigmės.
Ir aš nenoriu matyt
egzilo tuštėjančių rankų,
ir aš nenoriu matyt
jų finalinio šauksmo krypties.
Ir aš nenoriu matyt
baimės, kur būta drąsumo,
ir aš nenoriu matyt
triumfuojančios meistro mirties.
Ir aš nenoriu matyt
pleiskanom trupančio kaulo,
ir aš nenoriu matyt
absurdo, kur būta prasmės.
Ir aš nenoriu matyt
meistro supančiotų rankų,
ir aš nenoriu matyt
išjungiamo kraujo srovės.
Ir aš nenoriu matyt
kumštį suaugusio delno,
ir aš nenoriu matyt
užspaudžiamo skausmo krypties.

3

Aš norėčiau, kad čia susirinktų
stiprūs lietuviai kaimiečiai
ir plačiom likiminėm rankom
ąžuolo karstą sukaltų.

Aš norėčiau, kad čia susirinktų
naivūs kaimo bernai
ir išvežtų ąžuolo karstą
neprijaukintais žirgais.

Mes neatvošime dangčio,
neprisiliesim koliažo!
Svaigsta – vašku ir vainikais
palinkus galva.

Mes nepakelsim šio kūno
ir neišnešime karsto!
Sunkiai minkštasuolin sėdas
užspringus kalba.

Aš norėčiau, kad čia susirinktų
senos lietuvių raudotojos
ir stambiom įgudusiom ašarom
priverktų ašaruves.

Aš norėčiau, kad čia susirinktų
lankstūs prityrę medžiotojai
ir, pusnim lėtai išklampoje,
atsektų pėdas šernų.

4

Kritai į negyvą gamtovaizdį
konkreto pasimatymo rytą.
Išsilenkė siela iš kūno
septintą valandą ryto.

Nepranešiau kraujo žinios –
susitikote lygiai iš ryto;
kraują išjungė mirtis
septintą valandą ryto.

Dabar iš tikrųjų žinai,
ar baigiasi kūno egzilė.
Rengiesi vainikų pavėsy
suvokti nemirtingumą.

Neištariau kraujo žinios –
esi ir būsi negyvas.
Nulaužto kūno liemens
– – – neatpažino.

Ryšius su gyvąja gamta
nutraukei nedavęs sprendimo:
ar kūnui užbaigti siela
už kūną išeina egzilėn.

Dabar tu esi kaip laivas,
užplaukęs ant sekumos:
nuskuba upė pro šalį,
nekeitus neklaidingumo vagos.

Dabar tu esi išvengęs
egzilės beprotiškumo:
įteikei dokumentus
monarchinei santvarkai.

Dabar tu esi pilietis,
suradęs nemirtingumo,
prisiekęs ištikimybę
monarcho karūnai.

VII*

Tolsta mūsų egzilė,
tolsta mūsų kalba.
Žilvine, Žilvinėli,
bepalvė plyšta puta.

Kraujo neišmatuosi,
skausmo neišdalinsi.
Žilvine, Žilvinėli,
ką pasirinksi?

– Kas yra duota, kas yra išrinkta?
– Žemė duota, mirtis išrinkta.

– Kas yra duota, kas yra išrinkta?
– Nieko neduota, tik viskas išrinkta.

Į Eglės pasaką grįžta puta.
Žilvine, Žilvinėli!
Tai tiek ir tebuvo duota,
tai tiek ir tebuvo skirta.

TRIUMFALIŠKOJI

Ir mirtis nebus nugalėta.
Vyrai numirę neatsigrįš,

* ...bepalvė – „Nėra pieta putas. Nėra kraujo putas. Yra...
– Žilvinėli“ (Antanas Škėma, „Žilvinėli“)

alkūnēm griaučius parėmę.
Šiaurės mėnulio šiaurės akis
spindės virš buvusio kūno.
Kaulus surinks, bet jų nesudės
kaip žodžio – raidės prie raidės.
Siela paliks, bet sielos neliks.
Ir mirtis nebus nugalėta.

Ir mirtis nebus nugalėta.
Moterys šauks lyties kaip lietaus
lygioj išdžiūvusioj žemėj.
Kaulai balti sausroj sutrupės
į smulkią vasaros dulkę.
Dulkes surinks, bet jos neuždengs
sutraiškyto kūno liemens.
Kūnas paliks, bet kūno neliks.
Ir mirtis nebus nugalėta.

Ir mirtis nebus nugalėta.
Vyrai daugiau negrįš į namus.
Už laiko laikrodžiam plakant
pulso ritmu, tuščiuos kambariuos
bus nakčiai klojamos lovos.
Niekas negrįš, bet visa išnyks,
duris aklinau uždarys.
Laikas paliks, bet laiko neliks.
Ir mirtis nebus nugalėta.

Algimantas Mackus, *Ir mirtis nebus nugalėta*, Vilnius: Vaga, 1994.